

Die uw jeugd vernieuwt als die van een arend

De Reformatie

Weekblad tot ontwikkeling van het gereformeerde leven

In dit nummer

Kunstrubriek - J.M. de Jong
Rembrandt: De Opstanding 498

Kerkelijk leven - B. Luiten
Groeien bij de Bron 500

Meditatief - R.J. Vreugdenhil
Op Goede Vrijdag hang je... 503

Bijbeloverdenking - J. Klein
In de schaduw van Uw kruis 504

Wandelen met God - J.T. Oldenhuis
Wanneer weten we dat het
geen zonde meer is? 506

Gedicht - Sander Israëls
Lied van de leeuw 508

Achtergronden - A.N. Hendriks
Christus en de geest of de geest
en Christus? (1) 509

Van binnen naar buiten -
T. Meedendorp en T. Vreugdenhil 511

Lied van de week - A. de Heer-de Jong
Lied 98: Verblijdt u in de Heer
te allen tijd! 514

Uit de kerken, Persbericht

*De opstanding van Christus, Rembrandt van Rijn.
Zie voor de beschrijving het artikel op pagina 498.*

Rembrandt: De Opstanding

kunst

Half januari 1639 moet Rembrandt van Huijgens' een vriendelijke brief hebben gekregen. De secretaris van de Prins meldde de schilder dat men in Den Haag verheugd was het schilderij *Verrijzenis van Onzen Heer Christus* eindelijk op korte termijn tegemoet te kunnen zien.

J.M. de Jong ■

Het maken van het schilderij had jaren geduurd. Al in 1636 schreef Rembrandt aan Huijgens dat het schilderij over de *Opstanding* half af was. De opdracht daartoe, en voor nog een aantal schilderijen over het lijden en de opstanding van Christus, was waarschijnlijk al in 1632 of 1633 verstrekt. Hoog tijd dat ze een keer af kwamen. De schilder had in Amsterdam overigens genoeg andere interessante opdrachten. De schilderijen uit die zogeheten *Passieserie* bleven dus maar in een hoek staan, sinds 1636 half afgemaakt. Totdat Rembrandt begin 1639 een duur huis kocht aan de Breestraat (tegenwoordig het *Rembrandthuis*). Omdat hij daarvoor dringend nog geld nodig had, schreef hij Huijgens een brief met verontschuldigungen: hij had er zo lang over gedaan omdat hij meer tijd om te kijken nodig had. Dat was om de houdingen en emoties van bijvoorbeeld de wegluchtende soldaten goed te kunnen weergeven. Wat Rembrandt er niet bij vertelde, was dat hij op dat moment om geld verlegen zat. Dat deed hij in een volgende brief, en dan ook nog in bedekte termen. Pas twee dagen later vroeg hij in een derde brief f1000 voor het schilderij. Uiteindelijk zou hij er f600 voor krijgen.

Het schilderij werd in de prinselijke verzameling opgenomen, maar het bleef niet altijd in Den Haag. Na het overlijden van Frederik Hendriks weduwe, Amalia van Solms, in 1675 is het schilderij uiteindelijk in een Duitse vorstelijke verzameling terechtgekomen. In 1756 was het al in slechte staat en moest het gerestaureerd worden. Wellicht komt dat doordat Rembrandt er met te grote tussenpozen aan gewerkt heeft en het op het laatst snel afge maakt heeft.

De *Opstanding* is een typisch barokschilderij, dramatisch zowel wat de licht-donkerwerking als wat de emotie van de figuren betreft. Rem-

brandt heeft het doek opgezet als een diagonaalcompositie. Er loopt een scheidingslijn van rechtsonder naar linksboven, bij de aanzet naar de boog. Zowat het hele menselijke gebeuren speelt zich links van die lijn af. Een hele groep soldaten is zich wild geschrokken en probeert in het felle licht van de engel, een goed heenkomen te vinden. Het meest opvallend daarbij zijn de twee soldaten in het midden van de voorstelling. De ene, gekleed in een mooie rode jas (hij zou zo familie kunnen zijn van een schutter uit de *Nachtwacht* van 1642) valt voorover van de trap in onze richting. Hij verplettert daarbij min of meer een collega die op de grond ligt.

De andere soldaat zat kennelijk als bewaker boven op het deksel van de sarcofaag. De engel heeft echter het graf geopend door met beide handen een enorme ruk aan het deksel te geven. Ruggelings stort de soldaat met het hoofd naar beneden omlaag, midden tussen de andere soldaten. Z'n zwaard is hem uit de hand geglipt en vliegt voor zijn eerder genoemde makker uit, recht in de richting van de beide vrouwen, die we helemaal rechtsonder nog net kunnen zien.

Het gedeelte rechts van de diagonaal verbeeldt het goddelijke gebeuren. Centraal staat de engel die het graf van Christus opent. Hij heeft een blinkend witte mantel om, en er straalt ook licht van de hele figuur af. Er zijn zelfs twee bliksems te zien, vlak onder zijn vleugels, die symbool zijn voor de goddelijke kracht die er van de engel uit gaat. De rechtse buigt af in de richting van de zich voorzichtig oprichtende Christus. De andere schiet van de linkse vleugel af naar beneden, daarbij de soldaten treffend. Rembrandt heeft hier de beschrijving van Matteüs duidelijk als uitgangspunt gebruikt: *Hij lichtte als een bliksem en zijn kleding was wit als sneeuw. De bewakers beefden van*

angst en vielen als dood neer. (Mt. 28:3.4) Het is het meest dramatische moment dat de schilder uitkoos.

Het *wegrollen van de steen* (vs. 2) heeft al plaatsgevonden. In het verder donkere schilderij ontwaren we bij lang kijken de contouren van een rotswand, terwijl de soldaten zich op een trap bevinden. Dat zijn aanwijzingen ervoor, dat Rembrandt zich een grotachtige omgeving heeft voorgesteld. Het motief van het openen van de sarcofaag komt overigens uit de middeleeuwse kunst. Daarbij hoorde een triomfante-lijk uit het graf stappende Christus, de overwinnaar van de dood. Rembrandt heeft gekozen voor een ander motief, dat van de *opwekking*. Dat heeft hij pas in tweede instantie gedaan, misschien wel op het laatste moment, vlak voor de aflevering in 1639. We zien een nog gehavende Christus langzaam zich in de sarcofaag oprichten. Hij heeft zijn linkerhand om de rand van de kist geslagen. Rembrandt heeft teruggegrepen op een eerder schilderij van hemzelf, *de opwekking van Lazarus*, uit 1631. Op

dat doek heeft Lazarus precies dezelfde houding als Christus hier. In de evangeliën lezen we alleen over het lege graf en over alle verschijningen van Christus na zijn opstanding. Zijn opwekking zelf is niet beschreven. Rembrandt laat met zijn schilderij zien dat we ons dat precies zo zouden kunnen voorstellen als bij de opwekking van Lazarus.

n.a.v. Rembrandt: de Opstanding, 1635-39.
Olieverf op doek op paneel, ca. 92x67 cm.
Alte Pinakothek, München.

J.M. de Jong is leraar Culturele en Kunstzinnige Vorming aan de Gereformeerde Scholengemeenschap Randstad te Rotterdam en docent Kunst- en Cultuurwetenschap aan de E.H. te Amersfoort

1 Zie mijn eerste artikel over Rembrandts schilderijen voor het stadhoudelijke hof; *De Reformatie*, jg. 81, nr. 13; 24 dec. 2005.

Steenwijk - beroepen: C. van Dusseldorp te Wezep.

Broek op Langedijk - beroepen: H. van Veen te Neede

Ermelo - bedankt voor beroep: C. Beiboer te Hattem-Noord.

Bunschoten-West - schorsing: De kerkenraad van de Gereformeerde Kerk in Bunschoten-West heeft ds. D. Ophoff naar art. 79 van de Kerkorde geschorst voor drie maanden.

Kampen - De acta van de generale synode van Amersfoort-Centrum zijn op internet gezet. De synodeverslagen zijn na te slaan via de website kerkrecht.nl. Deze site is in 2002 tot stand gekomen op initiatief van prof. dr. M. te Velde van de Theologische Universiteit in Kampen. De site wordt bekostigd door de universiteit en het landelijke deputaatschap dat publicaties van de synode verzorgt.

KERNREDACTIE:

Dr. E.A. de Boer,
Prof. Dr. B. Kamphuis

OVERIGE REDACTIELEDEN:

Drs. A.L. Th. de Bruijne, Drs. I.D. Haarsma,
Prof. Dr. G. Kwakkel, Drs. B. Luiten,
J. Westert.

MEDEWERKERS:

J.J.D. Baas, Drs. E. Brink, J.M. de Jong,
Ds. G. Riemer, Dr. J. Smelik,
Drs. H. Veldman

BLADMANAGEMENT:

Mevrouw M.T. Kremer
Scholma Druk bv, Postbus 7
9780 AA Bedum, tel. 050 3013636

Alle stukken voor de redactie bij voorkeur per
E-mail: reformatie@scholma.nl, ingeval per
post via bovengenoemde postbus.
Uitgever: Print Media bv, Bedum
Technische realisatie:
Scholma Druk bv, Bedum

ADMINISTRATIE:

Scholma Druk, postbus 7,
9780 AA Bedum.
Telefoon: 050 - 3013636.
Fax: 050 - 3012732
(o.v.v. Reformatie).
E-mail: reformatie@scholma.nl
ING Bank: 66.30.92.620

ABONNEMENTSPRIJZEN:

abonnementsprijs € 49,95
studenten € 19,50;
buitenland € 109,00
- abonnementsjaar loopt van
1 januari t/m 31 december
- opzegging van het abonnement dient 1
maand voor aanvang van het nieuwe abon-
nementsjaar schriftelijk of per e-mail te
geschieden (voor 1 december)
Losse nummers € 1,50 (incl. porto).

De Reformatie is op Daisy cd-rom
verkrijgbaar bij de Chr. Blinden-
bibliotheek voor blinden en slecht-
zienden. Tel. (0341) 565477.

ADVERTENTIES (acquisitie en verkoop):

J. Hoogenboom, tel. 050-4091204,
fax 050-4091252
e-mail: info@hoogenboom-communicatie.nl
Prijs: € 0,45 per mm.
Contracttarief op aanvraag.
Aanlevering advertenties in overleg.

Zonder schriftelijke toestemming van de uit-
gever is het niet toegestaan artikelen uit dit
blad over te nemen.

Web: www.dereformatie.nl
ISSN 0165-5191

Groeien bij de Bron

Kansen voor het christelijk en kerkelijk leven

Mensen schudden hun hoofd over ontwikkelingen in het kerkelijk leven. Sommigen zijn bezorgd er ooit. Verschillen en conflicten zijn aan de orde van de dag. Wat is er allemaal aan de hand?

M.i. is er ook een andere vraag te stellen, als we bedenken dat verschillen en conflicten er altijd al geweest zijn. Hoe komt het dat we daar vandaag zo moeilijk mee omgaan? Hoe kan het dat christenen over de kerk vooral bezorgd zijn? Hoe is het mogelijk dat sommige christenen meer invloed willen hebben andere? Is er soms iets aan de hand met ons geloof...?

B. Luiten ■

Een nieuwe handreiking

Deze vragen houden mij al langer bezig. Maar dat ik ze nu opschrijf komt, doordat ik een fraai boek in handen kreeg dat o.a. hierover gaat. Ons kerkelijk leven wil ik vandaag dienen door deze uitgave onder de aandacht te brengen. Het gaat om *Groeien bij de Bron*, geschreven door ds. Marius Noorloos, emeritus-predikant en gemeentebouwer voor de Samen-op-Weg-kerken in de provincie Gelderland.

Wat mij treft in dit boek is:

- het is eenvoudig geschreven, voor ieder toegankelijk, goed hanteerbaar voor allerlei gesprekskringen;
- tegelijk heeft het geestelijke diepgang, het neemt iedere lezer mee naar de bron, op een wijze die tot bezinning stemt;
- het is vooral praktisch geschreven, en legt op die manier de noodzakelijke link tussen de theorie van gemeenteopbouw en de uitwerking daarvan.

Ik vind het een weldaad om uit de kring van de PKN dit oorspronkelijke geluid te horen, dat meteen herkenning geeft.

Uit de enige bron

Echt een boekbespreking zal het niet worden, want het is meer een bundel samenhangende verhalen. Als takken aan een boom hebben ze met elkaar te maken. Maar dan wel aan de boom van Psalm 1, waar de gelovige zo wordt aangeduid, geplant aan stromend water. Daar zijn we bij het onderliggende geheim. De auteur werkte dit uit in een eerder verschenen boek, dat als titel had *Leven uit de Bron*, nader verklaard in de ondertitel *Via geloofsopbouw naar gemeenteopbouw*.

Let op die ondertitel, dat is de rode draad in beide boeken: in het eerste gaat het over die boom en die stroom, in het tweede meer over de takken, allerlei praktische uitwerkingen in herkenbare situaties. Maar alles gaat steeds terug op de enige Bron. Omdat dat volgens de stellige overtuiging van de auteur de enige manier is om aan gemeenteopbouw te doen. Anders kun je plannen schrijven wat je wilt, maar ze zullen ervaren worden als een last en leiden tot niets.

ABC

Om dan maar meteen door te stoten naar het centrale thema: Noorloos hanteert een ABC om via geloofsopbouw te komen tot gemeenteopbouw (hoofdstuk 7). De C staat voor communicatie, te verstaan als ontmoetingen van hart tot hart. De auteur stelt zich daarbij voor, dat gemeenteleden in kleine kringen spreken met elkaar over hun christen zijn. In het eerste deel heeft hij een programma geschreven dat meerdere dagdelen omvat, en dat daarmee begint. Reageer eens persoonlijk op woorden van Jezus, deel die reacties met elkaar, leer elkaar daarin kennen, herken in elkaar het leven uit die ene bron. Een andere vraag is bijv. 'welke ervaringen of ontdekkingen zijn voor u belangrijk geweest om christen te worden ofwel voor uw betrokkenheid bij de Heer?' Niet uit nieuwsgierigheid, maar uit oprechte belangstelling komen dergelijke vragen aan de orde, om aandachtig naar elkaar te luisteren. Waarom? Omdat het voor alles in de gemeente gaat om geloofsopbouw, d.w.z. het leren vinden van het leven uit de bron Jezus. Om vervolgens Hem te volgen en Hem te vertegenwoordigen. Alleen als je dat persoonlijk leert, kun je het

ook samen als gemeente. Vandaar die ruime belangstelling hiervoor en de hulpmiddelen voor gesprekken hierover.

Dit lijkt misschien het intrappen van een open deur, omdat we dat allemaal wel weten. Toch? Maar het punt is, dat het toch vaak in de praktijk zo net niet werkt, en juist daarom heeft Noorloos dit handzame boek met verve geschreven.

Om te laten zien hoe het gemeentelven soms ook kan zijn, haalt hij een kritische noot van Dr. Luttikhuis aan op de gangbare 'bezoekjes-cultuur': 'Vaak genoeg werkt bezoek op mensen die bezocht worden namelijk niet zozeer opbouwend als wel als een bevestiging van hun houding van afwachtende passiviteit'. Evenals bij de reformator Bucer ligt de primaire taak van de ouderling niet in het pastoraat, dat immers een taak van alle gemeenteleden is, maar in de gemeenteopbouw. Hetgeen ronduit staat in Ef.4: het gaat in de ambtelijke dienst om de toerusting tot dienstbetoon, waartoe Christus alle heiligen roept.

Subtiel leren we onderscheiden tussen een actieve en een passieve opstelling, en tussen de bereidheid tot communicatie en het verlangen naar aandacht.

Naar de Bron zal ieder zelf moeten gaan, en als je dat doet verandert daardoor je leven. Pas daardoor ben je in staat tot de B van bezinning, het maken van de goede plannen, en de A van activiteiten.

Het is me uit het hart gegrepen.

Betrokkenheid

Noorloos typeert de gemeente als een gemeenschap die wordt gekenmerkt door:

- betrokkenheid bij de Heer;
- betrokkenheid bij elkaar als zijn volgelingen;
- betrokkenheid bij zijn werk in en voor de wereld.

Weer dat typerende begin: eerst zelf Jezus leren volgen, anders kun je voor een ander niet de goede woorden spreken. De schrijver pleit ervoor, dat dit met name in kerkenraden tot uiting komt. Juist daar waar het steeds gaat over de betrokkenheid op anderen, hoe is iedere ambtsdrager zelf betrokken op de Heer? Een heel hoofdstuk 6 wordt gewijd aan de spirituele kerkenraad, hoe ambtsdragers juist temidden van alle drukte enige ruimte zullen maken voor de beleving van hun geloof. Ter overweging. Paulus hield de oudsten van Efeze voor: 'ziet dan toe op uzelf en op de gehele kudde...' (Hand. 20:28). Let wel, *in die volgorde*. Hetgeen samenhangt met het geheel van relaties, die zo kenmerkend zijn voor de gemeente (hoofdstuk 3). In een relatie kun je informeren en discussiëren, maar centraal zal toch zijn dat je een dialoog kunt aangaan in een open houding naar elkaar toe, zonder meteen allerlei oordelen te hebben. Anders kun je niet eens oprecht luisteren, kom je aan echte betrokkenheid bij elkaar niet eens toe. Waar leer je die open houding? Precies, bij de bron. Daar ont-

staat de ruimte en de aandacht, om er werkelijk voor elkaar te kunnen zijn, door de Geest van Jezus. En in het verlengde daarvan: om als kerk werkelijk aandacht te hebben voor je omgeving, niet als een last maar als een manier van zijn.

Hoezo: aanvaarding?

Gemeenteopbouw ontstaat via geloofsopbouw, in alle toonaarden keert dit terug. Dus ook bij verschillen en conflicten. Heel praktisch heeft Noorloos daarvoor een programma geschreven, af te werken in enkele dagdelen. Daarin legt hij de vinger bij bijv. het woord van de apostel, dat wij elkaar zullen aanvaarden zoals Christus ons heeft aanvaard (Rom. 15). Daar staat dus niet, dat we altijd elkaars standpunten aanvaarden, nee, maar intussen aanvaarden we wel *elkaar*. Maar vertel dan eerst eens: *hoe heeft Christus u aanvaard?*

Precies de vraag, die gemakkelijk overgeslagen kan worden. Maar als je die voor jezelf overslaat, hoe kun je die dan op een ander toepassen? Het is zo simpel als wat, en toch moet iemand het ons zeggen, kennelijk. Vraag er elkaar naar, vertel hierover vanuit je eigen leven, en je conflict ziet er anders uit.

alleen als je persoonlijk leert leven uit de bron Jezus, kun je het ook samen als gemeente

Waarom ik meteen mag toevoegen: wanneer je diep ervaren mag hoe Jezus je aanvaardt, en dat niets of niemand daartussen komt, raak je van onderlinge verschillen niet zo gauw ondersteboven.

Dan ben je eerder in staat de beperktheid van de meeste verschillen te beseffen. Meestal betreffen ze hoe je doet of niet doet, zonder dat in geding hoeft te komen wie je samen bent in Christus. Wie dat ziet en uitspreekt kan constructief met de verschillen aan de gang, in plaats van destructief, wat nogal eens gebeurt.

Aandacht voor de rand

Een ander heel treffend voorbeeld van gemeenteopbouw via geloofsopbouw trof ik aan in hoofdstuk 10, over randkerkelijken. Is er een programma geschreven met het oog op hen? Hoeveel aandacht is er sowieso voor diegenen, die zich om allerlei redenen wat afstandelijk opstellen? Richt gemeenteopbouw zich niet eerder op de 'kern' die tot veel in staat is, op degenen die volop meeleven en die er ook voor betalen? Als die klagen, worden ze dan niet eerder gehoord?

Zeg het maar, menigeen zal daarin iets herkennen. Terwijl de grote Herder gerust 99 schapen alleen laat, om er eentje te gaan zoeken (Luk. 15). Die volwassenheid in geloof dienen

ze te hebben, kennelijk. Waar begint die? Bij de Bron, inderdaad.

Interessant is de benadering, om het hen die het liefst op enige afstand blijven niet al te gemakkelijk te maken. Het loont meer de moeite als je hun *vrijblijvendheid* doorbreekt. Hoe? Door te vragen om *participatie*. Ik citeer de volgende volzin: 'Kerkelijke participatie is geen doel op zich, maar - als het goed is - middel om mensen te helpen te leven vanuit en gericht op het Rijk Gods' (blz. 163). Met andere woorden: door participatie *leer* je de betrokkenheid op Jezus en op elkaar (zie boven), en het is een goede manier om randleiden die betrokkenheid opnieuw te laten ervaren. Daar moet je als gemeente dan wel voor kiezen, en zelf een stootje in je tradities kunnen hebben. Want als mensen opschuiven van de rand naar het midden kunnen we een inbreng krijgen die anders klinkt dan we gewend zijn. Waar leer je die houding? Bij de Bron, waar je zelf teruggevonden bent.

het is zo simpel als wat, en toch moet iemand het ons zeggen, kennelijk

En wat vindt u van de volgende passage: 'Omdat de kerkelijke leiding voor de verleiding staat vooral rekening te houden met de steeds kleiner wordende kring van meelevende leden en weinig aandacht te besteden aan de randleiden, pleit ik er in deze aanbeveling voor met het oog op beide groepen zowel authentiek als eigentijds te willen zijn. Met *authentiek* wordt bedoeld, dat allereerst wordt geluisterd naar de bedoeling van de Heer van de kerk, zoals verwoord in het Evangelie. (...) *Eigentijds* wil zeggen, dat er wordt gezocht naar hedendaagse

vormen, zoals taalgebruik, muziek, kunst en visualisering, om de bedoeling van de Heer te beleven en door te geven' (blz. 167/168). Dat hebt u in deze kolommen eerder gelezen: de oude waarheid in steeds nieuwe gedaanten en toepassingen, omdat ze vandaag voor ons het leven wil zijn. En niet alleen voor ons.

Om impasses te doorbreken

Dit is zo even een handvol impressies, maar toch genoeg hoop ik om een indruk te krijgen van de bedoeling en de opzet van dit boek. Het kan in alle eenvoud een brug slaan in kerken en situaties, waar mensen meer kritiek op elkaar hebben dan dat ze hun geloof met elkaar delen. Of waar ze elkaar aan zitten te kijken, verlamd door onenigheid, zonder dat er eensgezind een plan van de grond komt. Of waar mensen van zichzelf ontdekken, dat zij voortdurend in verwarring of zelfs boos zijn vanwege bepaalde ontwikkelingen. Of waar mensen geen uitzicht meer hebben op een florissant kerkelijk leven, waar werkers onthefing vragen en taken verzanden. Ga eerst terug naar je Bron, altijd en overal. *Benoem wie je Bron is!* En hoe Jezus voor je is. Ontdek en ervaar *samen* opnieuw dat daar je leven begint. En niet alleen je leven, dan ook je bereidheid, je betrokkenheid op Jezus en op elkaar. Dan ritsele alweer de eerste blaadjes aan kale takken. Van harte aanbevolen.

N.a.v. Ds. Marius Noorloos, *Groeien bij de Bron, kansen voor het christelijk en kerkelijk leven*, Kampen 2005.

Paperback, 239 blz., prijs € 15,50.

Het eerste deel *Leven uit de Bron* is ook nog verkrijgbaar. Het beleeft zijn 5^e druk en kost € 15,90.

Ds. B. Luiten is predikant van de Gereformeerde Kerk te Zwolle

PERSBERICHT

Zendtijd voor kerken

Op D.V. zondag 23 april a.s. om 17.02 uur wordt via de radio een kerkdienst uitgezonden van de Gereformeerde Kerk vrijgemaakt in Ommen – Noord/Oost. Voorganger Erik Oostland preekt over het thema 'De leugen regeert?'

Keuze

Geloven dat Jezus is opgestaan; waarom zou je? Is hier dan bewijs voor? Er zijn mensen die dit geloven en er zijn mensen die het ontkennen. Dat is eigenlijk altijd al zo geweest. De dag namelijk nadat Jezus opstond uit de dood, de allereerste Paasdag, waren er in Jeruzalem ook twee groepen mensen: zij die Zijn opstanding geloofden en zij die de opstanding ontkenden.

Geloven in de opstanding van Jezus is het hart van het christelijke geloof. Geloven in de opstanding is niet altijd makkelijk; het gaat in tegen jezelf en tegen alles wat je ziet. Maar het geeft ook hoop voor de toekomst. In de Bijbel kun je in Matteüs 28 lezen dat er mensen waren die bewust ontkenden dat Jezus, leeft. Ze wisten dat het anders was, maar kozen voor de leugen. Was dit uit angst? Pasen, het verhaal van de opstanding van Jezus vraagt nog altijd om een keuze: geloven of ontkennen.

Op Goede Vrijdag hang je...

*Galaten 2:19,20 Met Christus ben ik gekruisigd: ikzelf leef
niet meer, maar Christus leeft in mij.*

R.J. Vreugdenhil ■

Goede Vrijdag vieren is kijken naar het kruis.
Daar hangt Hij, Jezus de Zoon van God.
Geslagen, bebloed, uitgeput.
Uitgewezen door zijn eigen volk.
In de steek gelaten door zijn vrienden.
Onrechtmatig veroordeeld door de overheid.
Verlaten door zijn God.
Een opeenstapeling van lijden, te groot voor
mijn gevoel.
Ik word er stil van als ik naar Hem kijk.

Goede Vrijdag vieren is kijken naar het kruis.
Daar hangt Hij, en Hij hangt er voor mij.
Het is mijn schuld dat Hij gestraft wordt.
Ik heb het verdiend, maar Hij krijgt het.
Hij ondergaat alles - ik mag op afstand kijken.
Hij betaalt de hoge prijs - ik krijg de winst.
Ik hoef alleen maar te kijken, te geloven, te vra-
gen om vergeving. En zonder dat het me iets
kost, word ik verlost - in Jezus' naam.

* * *

Maar Goede Vrijdag vieren is ook hangen aan
het kruis.
'Met Christus ben ik gekruisigd'.
Die ene zin van Paulus schudt alles door
elkaar.
Ik gekruisigd? - maar Hij hing daar toch! Ik
gekrusigd? - maar Hij deed het toch voor mij!
Ik hoef toch niet aan het kruis?
Ik vond het net zo'n fijn idee: Hij voor mij, ik
sta erbuiten.
Hij er midden in, er aan onderdoor, en ik op
veilige afstand.
Alleen maar kijken en ontvangen - en over tot
de orde van de dag...

Maar Goede Vrijdag vieren is ook hangen aan
het kruis.
Met Christus mee gekruisigd worden. Niet om
een beetje de straf te dragen. Maar wel om hele-
maal dood te gaan.
Mijn oude mens, mijn Adams-leven. Die IK
die altijd weer het verkeerde kiest.

Die ik-egoïst, die ik-roddelaar, die ik-altijd-
drukmetgeld, ik-minimalist, ik-zoekzelfweluit-
watkidoe. ik-vertrouwoeigenkracht.
Die IK moet hangen.
Ik heb gehangen.
Met Christus mee, op Goede Vrijdag.
Hij hing er en droeg mijn straf. Ik hing er en
stierf met Hem mee.
Ik sta er niet buiten. Ik kan het niet op afstand
houden.

Goede Vrijdag is geen dag om toe te kijken.
Het is mee ondergaan.
Geloven dat het is gebeurd. En bidden dat het
steeds meer gebeurt.
Geloven dat mijn oude IK dood is. En bidden
dat hij steeds meer dood blijkt te zijn. Geloven
in de werkelijkheid van de kruisdood middenin
mijn leven.
En bidden dat ik dat kruis herken in wie ik
ben. Bidden dat de dood van mijn oude ik
steeds meer doorwerkt in hoe ik leef.

* * *

Geloven is elke dag kijken naar dat kruis van
Christus. Hij deed het eens en voor altijd voor
mij!
Geloven is ook elke dag mezelf weer vastpinnen
op dat kruis.
Als dat verkeerde verlangen er toch weer is, de
neiging om die botte opmerking te maken, de
gewoonte om me niets van die regel aan te trek-
ken, het gebrek aan vertrouwen op de zorg van
God... steeds weer moet ik het kruis te voor-
schijn halen.
Dát is je plek, oude ik. Kijk eens goed: daar
hang je! En nu laat je mij met rust.
Het is Goede Vrijdag geweest. Met Christus
ben jij gekruisigd. Jij bent niet meer de baas in
mijn leven.
In mijn leven is het Pasen.
Christus leeft in mij!

Ds. Rob Vreugdenhil is predikant van de Gereformeerde
Kerk te Lelystad

In de schaduw van Uw kruis

50 Passieliederen uit IJsland Gedichten door Hallgrimur Pétursson (1614-1674) in een vrije vertaling van Johan Klein

J. Klein ■

De IJslanders beschouwen Hallgrimur Pétursson als hun grootste dichter na de oude skalden. Deze 17e-eeuwse dichter en predikant had een passie voor het lijden van Christus.

Hij beschrijft de lijdensweg in vijftig taferelen, waarbij hijzelf en de lezer niet aan de kant blijven staan, maar deelnemers worden aan de gebeurtenissen. Elk lied eindigt met een persoonlijk gebed tot de verhoogde Christus in de hemel.

In IJsland worden deze liederen nu en dan gezongen, maar vooral gelezen en herlezen als gedichten. Ook de vrije vertalingen van Johan Klein lenen zich zowel voor het een als voor het ander.

Deze gedichten kunnen helpen het geloofsleven te verdiepen en troost te bieden bij confrontatie met ziekte en dood.

De bundel bevat tevens een beknopte levensbeschrijving van Hallgrimur Pétursson en Johan Klein. Verder een index van de melodieën met vindplaatsen en een index van de Bijbelgedeelten en bijbehorende liederen.

De kruisdraging

*Johannes 19:17, Lukas 23:26,
Markus 15:20,21*

1. Hoe verergeren Zijn pijnen,
als men 't purper van Hem rukt!
Wonden bloeden, striemen schrij-
nen,
als men Hem Zijn kleed aantrekt.
Nog veel zwaarder moet Hij lij-
den,
nu het kruis Zijn schouder drukt.
2. Maar wie komt daar van de akker?
Is dat niet een vreemdeling?
En ze grijpen hem, de stakker:
Hij moet, als vernedering,
't kruishout dragen voor de zwak-
kere.
En hij draagt - met tegenzin.
3. Wie zich aan het kwaad verkopen,
Lopen over Jezus' rug,
rijten weer Zijn wonden open.
Goed is 't, als men steunt en zucht
om zijn Zonde, in vrees en hope
tot Hem om vergeving vlucht.
4. Wie zal Jezus dankbaar wezen?
Ondank is des werelds loon
Hij die zieken heeft genezen:
op Zijn rug rust pijn en hoon.
En geen sterveling is genegen
't kruis te dragen met Gods Zoon.
5. Simon en zijn beide zonen
worden in de Schrift vermeld.
Wie het kruis opneemt, mag
komen,
van zijn kinderen vergezeld.
God wil rijkelijk belonen
wie de hulpeloze helpt.
6. De Messias wordt verdreven,
maar een vreemde kruist Zijn pad.
Aan de vreemdeling wordt gege-
ven
wat het eigen volk vertrad.
Voor zijn zonen is het Leven
waar Gods volk geen lust in had.
7. Christen, kruist het kruis uw
wegen,
ga het dan niet uit de weg.
Mor niet, spartel ook niet tegen,
als Hij 't op uw schouder legt.
Hij draagt voor u uit - Zijn zege
Brengt u met uw kruis terecht.
8. Laat niet aan het kruis u binden
als een dwaas die onheil sticht.
Invloed van verkeerde vrienden
brengt u nodeloos in 't gericht.
Boete en ootmoed ondervinden:
Jezus' juk is zacht en licht.

9. Heer, gij weet: mijn taaie zonden
krijgen steeds de overhand,
rijten open oude wonden,
zetten striemen weer in brand.
Gij, zo diep voor mij geschonden,
Heel mij toch, met zachte hand.
10. Op uw rug draagt Gij het schandhout,
onberispelijk Offerlam,
zoals Izaäk het brandhout -
maar in zijn plaats stierf een ram.
Lam, dat tot het einde standhoudt,
al mijn smarten van mij nam!
11. Ja, dit beeld houd ik voor ogen
en ik grif het in mijn hart:
hoe Gij, onder 't kruis gebogen,
doorboog onder pijn en smart.
Laat dit beeld mij troosten mogen:
zo hebt Gij mij liefgehad.
12. Gij zegt, 'k moet mijn kruis opnemen,
maar zeer traag neem ik het aan.
Toch, als Simon van Cyrene,
wil ik achter Jezus gaan.
Wij Gij Zelf mij kracht verlenen,
in beproeving vast doen staan.
13. Om Uw liefde mij te tonen,
toont Ge Uw worsteling met de dood.
Draag mij, wat me ook overkome,
en verkort mijn stervensnood.
Schenk mijn dochters en mijn zonen
alle hulp die Gij mij bood.
14. Sterk de kinderen, mij gegeven
sta in kruis en strijd hen bij.
Laat hun namen zijn geschreven
bij de uitverkoren rij
in het naamboek van het Leven
goede Heer - met die van mij.

Couplet 8:1 Petrus 4:15-16, Mattheus 11:29-30. Couplet 10:Genesis 22:6. Couplet 12:Lukas 9:23.

Zie ze op een afstand staan...

Markus 15:40,41, Lukas 23:49

1. Zie ze op een afstand staan:
Vrienden, Hem toegedaan.
Zij zien Zijn lijden aan,
willen niet van Hem gaan.
2. Vrouwen, zij dienen Hem
Tot in Jeruzalem,
Genoten van Zijn stem -
Zie, zij bewenen Hem.
3. Houd in gedachtenis
dat alles wankel is,
zelfs liefde onmachtig is,
wanneer de nacht daar is.
4. Wanneer met groot geweld
de dood komt toegesneld,
is alles uitgeteld:
familie, vrienden, geld...
5. Zoek dan uw vastheid niet
in iets dat gij hier ziet.
Zoek Hem die vriendschap biedt
tot in een ver verschiet.
6. Zie naar de hemel: Eén
houdt daar uw schat bijeen.
Hij draagt u, Hij alleen,
over Zijn drempel heen.
7. Zie ze op een afstand staan:
vrouwen, Hem toegedaan...
Ook gij, mijn ziel, moet gaan,
stil bij het kruis gaan staan.
8. Wie deze Heer bemint
is van het kruis een kind,
dat lijden ondervindt,
Hem volgend overwint.
9. Wie, voor de gifdood bang,
zag op de koperen slang
in de woestijn, ontkwam
aan toorn en ondergang.
10. Wie van zichzelf afziet,
uit zonde en verdriet
op 't kruis van Christus ziet,
vreest dood en oordeel niet.
11. Zie ik naar 't kruis omhoog,
richt ik op U mijn oog:
U, die zo diep Zich boog -
sterk dan mijn zwak geloof.
12. Heer, noem ook mij Uw vriend:
dat is voor wie U dient
genoeg, als, niets ontziend,
zich ziekte en dood aandient.
13. 'k Zal niet verloren gaan,
beveel ik mijn bestaan,
lichaam en ziel, voortaan
slechts in Uw vriendschap aan.

Couplet 9: Numeri 21:4-9.

Couplet 10: Johannes 3:14-15.

Naar het IJslands van Hallgrímur Petursson (1614-1674).
Vertaling: Johan Klein.

Uit: In de schaduw van Uw kruis, 2006

Zie ook website: www.prozamusica.nl of
e-mail info@prozamusica.nl

Wanneer weten we dat het geen zonde meer is?

wandelen met God

Tijden veranderen en wij met hen. We weten het allemaal. Soms wordt dat op klagende toon gezegd. Langs het tuinpad van de vaderen wordt meestal nostalgie gevonden.

J.T. Oldenhuis ■

Eeuwige waarheden

Er zijn terreinen, waar je vastheid en continuïteit mag verwachten, uitgaande van vastomlijnde principes, beginselen, waarheden die boven de verandering der tijden staan, normen. De kerk is zo'n terrein. Daar wordt nagedacht, gesproken en geleefd vanuit eeuwige waarheden, openbaring, Gods Woord. Maar ook daar zijn de opvattingen over wat kan en niet kan, wat mag en niet mag aan verandering onderhevig. Soms gebeurt het dat we in de loop der eeuwen of ook jaren tot de ontdekking komen dat iets toch een zonde is. Ik schreef daar een vorige keer wat over. Soms is ook het omgekeerde het geval, nl. dat voortschrijdend inzicht ons laat ontdekken, dat iets geen zonde is. Of dat we het in ieder geval niet meer zo benoemen. Daarvan zijn wellicht wel meer voorbeelden te geven dan van het eerste. Het leert ons bescheidenheid, voorzichtigheid, gevoeligheid ook. Soms is een glimlach niet te onderdrukken. Andere keren is het beter om een beetje te schrikken. Te hard lachen om wat vorige generaties zonde noemden, kon er wel eens toe leiden dat we hun reserves tegen bepaalde verschijnselen kwijt raken. Wie het laatst lacht, lacht alleen.¹⁾

Een paar voorbeelden: de auto op zondag

De tijd is lang voorbij dat we ons druk maakten over de auto op de zondag. Ik zal me er ook niet druk over maken. Maar hoe lang is het eigenlijk geleden, dat we nog niet eens gingen fietsen naar de kerk? Daarmee was uiteraard het probleem van wat we dan vandaag benoemen als shoppen meteen wel voorkomen. Als we de afstanden allemaal nu eens lopend moesten afleggen, zouden de kerkdiensten anders zijn bezet. Het is overigens een voorbeeld waar helemaal geen verandering van exegese aan te pas gekomen is.

Vrouwenstemrecht

Dat is al een beetje anders als het gaat over het vrouwenstemrecht. Het voorschrift van Paulus dat de vrouwen moesten zwijgen in de gemeente, is eeuwenlang uitgelegd als een verbod aan hun adres om hun stem te laten horen, totdat er is gezegd, dat er toch ook profetessen zijn geweest in de christelijke kerk. En die hebben toch vast en zeker niet alleen maar gezwezen en dus moest dat voorschrift van Paulus toch wel ietwat anders uitgelegd worden. Het stemrecht mocht de zusters niet onthouden worden. Dat betekende heus niet dat ze daarmee waren toegelaten tot het leer-, of regeerambt.²⁾ Het was wel een hele verandering en die werd ook niet zonder slag of stoot ingevoerd. En er zijn vast en zeker nog wel kerkleden, die in hun achterhoofd de vage gedachte hebben, dat het vroeger toch allemaal als zonde werd uitgelegd.

Het orgel in de kerk

We moeten misschien toch ook wel wat glimlachen als we oude besluiten lezen over het gebruik van orgels in de kerkdiensten. Ze stonden in de kerkgebouwen die de kerken in de tijd van de Reformatie overnamen, maar ze vormden een groot probleem en er zijn heel wat kerkelijke vergaderingen geweest die er forse uitspraken over hebben gedaan. Het werd als een heidens instrument beschouwd en de begeleiding van de gemeentezang door instrumenten was iets dat bij het oude testament hoorde; het gebruik van orgels moest geheel 'afgesteld' worden 'volgens de leer van Paulus'.³⁾ En daarbij werd verwezen naar 1 Kor. 14:19 (en wie die tekst opzoekt in de NBV krijgt dan wel te maken met een heel wonderlijke associatie, zoek het maar even op). Muziek was best een gave Gods, maar het orgel in de kerk diende meest om de mensen te doen vergeten wat gehoord was. En ook later was er een gezaghebbend theoloog, die vond, dat men vooral niet de beste orgels en ook niet de beste organisten moest hebben, omdat ze dan maar hun kunsten gingen vertonen.⁴⁾ Daar denken

we vandaag anders over. We vinden het allang geen zonde meer. Het beroep op Paulus is doorgestreept. Terecht. We hebben vervolgens de muziekgroepen binnengehaald, de combo's en de drumstellen en soms bekruipt me het gevoel dat die voorgaande generaties misschien toch niet helemaal belachelijk waren, ook al weten wij dat wat zij als zonde zagen, geen zonde is. En zo is er zoveel meer.

De Pinksterbeweging: 1920

Ik heb nog een ander voorbeeld, dat veel dichterbij komt: de charismatische beweging, die een zusje is van de Pinksterbeweging. Beter: een dochter. Het spreken over profetieën, genezingen, tongentaal, we zitten er midden in. Congressen, conferenties, boeken, brochures, artikelen, meningen. Ik zal eens wat overschrijven uit de eerste druk van de Christelijke Encyclopedie. Het was een monumentaal werk, met een hoge standaard, waaraan toch wel de keur van de gereformeerde wetenschappers uit de jaren twintig van de vorige eeuw haar medewerking verleende. Het was bedoeld om het gereformeerde volksdeel over van alles en nog wat voor te lichten. Ik citeer uit het artikel 'Pinksterbeweging':

"Haar verschijnselen zijn: geestelijke opwindings, stuiptrekkingen, zielsverrukkingen, en vooral tongenspraak en profetie. Hoofdzaak is de menschen op te winden, kranken te genezen, den Geestesdoop te ontvangen, in vreemde talen te profeteeren en zoo de kerk van Christus te hernieuwen naar de Jeruzalemsche gemeente. Uit de Bijbel neemt men alleen het Pinksterfeest over om dat geestelijk na te bootsen. Men dwingt om den Geest der voorspelling en vervalscht het begrip der Nieuwtestamentische profetie. Zij zoekt haar kracht in bijzaken, in het buitengewone, en miskent de hoofdzaak en de gewone werkingen des Geestes in de wedergeboorte, het geloof, de bekeering enz. Zij overschat het spreken in vreemde talen in Hand. 2 en 1 Cor. 14 en tracht het door suggestie op te wekken. Zij maakt zich aan opwinding, dweperij en hoogmoed schuldig, die verderfelijk zijn voor lichaam en ziel".⁵⁾ Dat was dus zonde. Ik krijg de indruk, dat deze zinnen onder ons momenteel niet meer zo zullen worden neergeschreven, omdat we het niet allemaal meer zo duidelijk als zonde durven kwalificeren. Maar moet je ook minzaam lachen om wat er over de 'Pentecostals' in het Supplement van deze zelfde Encyclopedie staat? "Volgens de duidelijke gegevens van de Schrift werkt de Geest juist veel meer in dezen zin, dat Hij rustig en bezonnen maakt; de vurige Petrus spreekt op den Pinksterdag in heldere uiteenzetting der waarheid, in klaren betoogtrant, met kalme overtuigingskracht. De werking van den Geest is er juist op uit onrust wèg te nemen uit hart en leven".⁶⁾

'Volgens de duidelijke gegevens van de Schrift' durfde men toen nog te zeggen.

De Pinksterbeweging: 1960

En toen veertig jaar later de tweede druk van de Christelijke Encyclopedie uitkwam, stond daarin ook nog, dat er ernstige bezwaren tegen deze beweging waren in te brengen. Een herhaling van het Pinksterfeit behoort tot de onmogelijkheden en om een nieuwe Geestesuitstorting bidden is even ongerijmd als bidden om een nieuw Kerstfeest, een nieuwe Vleeswording of een nieuwe Opstanding. De Geest kan maar één keer uitgegoten worden. Tongenspraak e.d. behoren tot de eerste tijd van de christelijke kerk en maken geen wezenlijk kenmerk uit van de kerk. Toen de gemeente het getuigenis des Geestes had in het NT waren die tekenen niet meer nodig. Als Paulus de gemeenten oproept om te streven naar de hoogste gaven, noemt hij niet de glossolalie, maar de liefde. We hebben meer te zoeken naar de vrucht van de Geest dan naar de gaven van de Geest. De wonderen waren tekenen en stonden niet op zichzelf maar wezen heen naar de komst van Christus' rijk en moesten de boodschap van het Koninkrijk bevestigen. Natuurlijk is het mogelijk dat God op een bepaald moment bijzondere gaven geeft als teken van de doorbraak van het Evangelie. Maar wie de noodzaak van tongenspraak preekt, kweekt een elite-christendom met een godsdienstig kastenstelsel (de 'geredden', de 'geheiligden', de 'Geestesgedoopten'). De nadruk valt niet op Woord en Sacrament en op de rechtvaardiging van de zondaar, maar op het innerlijke licht en wonderlijk zijn de verschijningen van God, engelen en geesten aan de leiders van deze beweging. Het is bijbels om te geloven dat God op het gebed genezen kan, maar wij hebben ook geloof te tonen en moeten lijden accepteren. Deze beweging tast de kern van het evangelie aan en zoekt haar kracht niet in zelfverloochenende ootmoed, maar in (on)geestelijke zelfbevrediging en voert tot geestelijke hoogmoed. Natuurlijk is een alleen maar negatieve houding onvoldoende en moeten de christelijke kerken zich afvragen of de beweging haar niet op tekorten wijst en het besef van de tegenwoordigheid van de heilige Geest en de kracht van het gebed (ook voor zieken) niet dieper kan worden beleefd. Het is al met al wel duidelijk dat men ook nog in 1960 sprak in categorieën van zonde.

Grote woorden

Zonde is zo'n groot woord. Wij gebruiken het woord minder snel dan vorige generaties. Maar wie het laatst lacht om wat zij zonde noemden, lacht alleen.

Ds. J.T. Oldenhuis is emeritus-predikant van de Gereformeerde Kerk te Groningen-Helpman

- 1 Stelling 19 bij de dissertatie van Dr. J.R. Luth, 'Daer wert om 't seerste uytgekreten...', 2e druk, Kampen 198, dl II, pg 573
- 2 Acta GS Berkel en Rodenrijs 1996, art 29
- 3 Synode van Dordrecht 1574, art L; zie ook de dissertatie van Dr. J.R. Luth, passim
- 4 Voetius, geciteerd bij F.L. Rutgers, Collegevoordrachten DKO, 1892v ed. J. de Jong, ad art 69
- 5 Genoemd artikel is van de hand van ds. Joh Jansen
- 6 Genoemd artikel is van de hand van ds. A.B.W.M. Kok

Lied van de leeuw

Op de wijs van Gez. 41

Vader Jakob roept zijn zonen samen,
zegt elk voorbij de dood,
roept de stammen, noemt hen elk bij name,
houdt hen klein of maakt hen groot.
Juda's zoon zal ooit de scepter erven,
als een leeuw het koningschap verwerven
en brengt na verwoede strijd
volken tot gehoorzaamheid.

Tegen ons hebt U zich moeten keren,
HEER, voor wij uw wegen gaan:
om van zonden Juda te bekeren
viel U als een leeuw ons aan.
Wil ons leren op het lam te hopen,
in zijn doodsstrijd tot genezing dopen
dat wij, als Hij komen mag,
opstaan op de derde dag.

Leeuwenwelp, in Betlehem geboren,
koningskind en mensenzoon,
't leven hebt u als een lam verloren
om te houden Davids troon.
Moedig hebt u voor ons willen lijden,
machtig voor de kudde willen strijden
als Gods levend offerlam,
sterke leeuw uit Juda's stam.

(Gen. 49:8-12; Hos. 5:14-6:2; Opb. 5:1-5)

Sander Israëls

Christus en de geest of de geest en Christus? (1)

De verhouding tussen Christus en de Geest heeft in onze kerken nieuwe actualiteit gekregen nu wij sterk geconfronteerd worden met wat uit de charismatische hoek naar ons toekomt.

Kregen de Rooms Katholieke Kerk en de grote protestantse kerken al vanaf de jaren zestig van de vorige eeuw ingrijpend te maken met de charismatische beweging, in deze eeuw zijn kennelijk de kleinere gereformeerde kerken aan de beurt.

A.N. Hendriks ■

Ik wees al eerder aan dat deze ontmoeting ons voor ingrijpende theologische en pastorale vragen stelt¹⁾. Een van de vragen die daarbij ook speelt, is die van de verhouding tussen *Christus en de Geest*. Er wordt gepleit voor een 'pneuma-christologie' die meer recht kan doen aan het mens zijn van Jezus, zijn vervuld zijn met de Geest, aan zijn weg op aarde²⁾.

De gereformeerde theologie verstaat de Geest sterk vanuit *Christus*: Hij heeft de Geest verworven, maar vergeet te veel dat we ook moeten denken vanuit de *Geest* naar Christus toe: Jezus is de Messias alleen door de Geest. Juist als de met de Geest vervulde is Hij de volmaakte gehoorzame. In de leer van Christus komt dit te weinig op het tapijt.

De Schrift

Niet te ontkennen is dat wij in het Nieuwe Testament *twee lijnen* zien, wanneer het gaat om de verhouding tussen Christus en de Geest³⁾. Allereerst is er de lijn *van de Heilige Geest naar Christus toe*. Het is immers de Geest die 'het heilige' in Maria verwekt (Luk. 1:35), die op Jezus neerdaalt en Hem tot de Gezalfde maakt (Mat. 3:16) Alles wat Jezus als de Christus doet, blijkt Hij door de Geest te doen. De Geest leidt Hem (Mat. 4:1), vervult Hem (Luk. 4:1), doet Hem blijdschap kennen (Luk. 10:21) en stelt Hem in staat demonen uit te werpen (Mat. 12:28). Het is *door de Geest* dat Jezus gehoorzaam de weg kan gaan, die de Vader Hem wijst. Wij lezen dan ook in Hebr. 9:14 dat Christus zich 'door de eeuwige Geest' als een smetteloos offer heeft gebracht. Op de achtergrond van deze lijn staat wat de profetie van het Oude Testament zegt over de

Knecht des HEREN. Daarin wordt de Messias getekend als *Pneumatofoor*, als drager van de Geest. Zo lezen we in Jes. 42:1: 'Zie, mijn Knecht die Ik ondersteun; mijn uitverkorene, in wie Ik een welbehagen heb. Ik heb mijn Geest op Hem gelegd: Hij zal de volken het recht openbaren'. En in Jes. 61:1 horen wij de (komende) Messias zeggen: 'de Geest des Heren is op Mij, omdat de HERE mij gezalfd heeft; Hij heeft Mij gezonden om een blijde boodschap te brengen aan ootmoedigen...'. In het Nieuwe Testament ontdekken wij ook een andere lijn: die *van Christus naar de Heilige Geest toe*. De Geest komt daarbij naar voren als gave van de Messias. Ook deze lijn heeft zijn wortels in de oudtestamentische profetie. Er wordt namelijk gesproken over een uitstorting van de Geest (Joël 2:28), een geven van de Geest (Ezech. 34:27) en een uitgieten van de Geest (Zach. 12:10) in de toekomst. Deze uitstorting wordt verbonden met de heilstijd die met het optreden van de Messias zal aanbreken (vgl. Jes. 44:3 met Jes. 61:1,2; Ezech. 36:27 met Ezech. 34:23v.). Wij kunnen zeggen: in de profetie wordt de *drager* van de Geest aangewezen als de *gever* van de Geest!

de drager van de Geest is de gever van de Geest

Het is in aansluiting met deze profetie dat het Nieuwe Testament de Geest als een *gave* van de Messias verkondigt. Heel duidelijk is dat wanneer Johannes aantekent: 'Dit zeide Hij van de Geest, welke zij, die tot geloof in Hem kwamen, ontvangen zouden; want de Geest was er nog niet, omdat Jezus nog niet verheerlijkt was'

(Joh.7:39). Het is ook duidelijk in het woord van de Doper: 'En ik kende Hem niet, maar Hij, die mij gezonden had om te dopen met water, die had tot mij gezegd: Op wie gij de Geest ziet neerdalen en op Hem blijven, deze is het, die met de Heilige Geest doopt' (Joh. 1:33). Juist in dit woord van de Doper zien we wat het Oude Testament ons leert: de drager van de Geest is de gever van de Geest! Op de Pinksterdag wordt dit werkelijkheid. Petrus verkondigt het: 'Nu Hij (Christus) dan door de rechterhand Gods verhoogd is en de belofte des Heiligen Geestes van de Vader ontvangen heeft, heeft Hij (Christus) dit uitstort, wat gij en ziet en hoort' (Hand. 2:33). Pinksterfeest is het feest van Christus die de gave van de Geest voor de zijnen heeft verworven en de Geest nu ook kan en mag uitgieten. De Gezalfde maakt de zijnen tot gezalfden (vgl. 1 Joh. 2:27), tot met de Geest vervulden (vgl. Hand. 2:4). Het is niet toevallig dat Paulus de Geest 'de Geest van zijn Zoon' (Gal. 4:6) of 'de Geest van Christus' (Rom.8:9) noemt. Dat de Geest in ons woont, ons heiligt, leidt en verzegelt, het is alles *vrucht* van Christus' vernedering en verheerlijking. Ja. Wij moeten nog een stap verder gaan. In alles wat de Geest aan ons doet, zet Christus zijn werk voort. De Heilige Geest komt niet met een eigen programma. Maar Hij voert het programma van Christus uit. Het is 'de Geest van Jezus' die de apostelen in hun zendingsarbeid leidt (Hand. 16:7). De Geest is degene door wie Christus zijn werk op aarde voortzet. Paulus brengt dat heel kort op formule als hij schrijft: 'De Here (Christus) nu is de Geest...' (2 Kor.3:17). Achter alles wat de Geest aan vernieuwing en geloof werkt, staat de Heer, daarin is de Heer met ons bezig!

Moderne theologen

In veel moderne theologie krijgt de lijn van de Geest naar Christus overheersende aandacht. Jezus is een 'schepping van de Geest'. Wat Hij is, is Hij door de Geest. De invloedrijke hervormde dogmaticus H. Berkhof moet hier zeker worden genoemd. Zijn leer over Christus is al meer opgeschoven ⁴⁾ naar een *pneumatische* christologie. Voor Berkhof is Jezus het werk van de Geest. Jezus verschijnt op het toneel doordat God als Geest een 'nieuwe aanloop' neemt om greep te krijgen op zijn schepping. Jezus is als de volstrekt gehoorzame verbondspartner 'de gestalte van de Geest'⁵⁾. En zo is Jezus 'de zoon van God'. Als de gehoorzame zoon kan Hij de Geest ook zenden en wordt Pinksteren mogelijk. De hervormde theoloog G.D.J. Dingemans, die op het terrein van prediking en pastoraat nog altijd een toonaangevende rol speelt, kiest zeer beslist voor een 'pneuma-christologie'. De Geest van God, die woonde in Israël en in de profeten, heeft op een unieke wijze in Jezus gewoond ⁶⁾. Jezus is bij uitstek de met de Geest

vervulde. En zo kon Jezus geleider van het heil worden. Dingemans gaat zelfs zo ver dat hij stelt dat niet Gods Zoon, maar de *Geest* gestalte heeft aangenomen in Jezus⁷⁾.

Beide theologen hebben weinig of niets met de klassieke Woord-christologie. Het is niet het Woord dat mens werd. Er is geen 'eeuwige Zoon' die uit de hemel kwam. Jezus is Gods zoon doordat Hij als mens de gehoorzame Knecht was, op een unieke manier vervuld met de Geest!

De hervormde dogmaticus A. van de Beek die nog steeds boeit met zijn publicaties, wil wel weten van het eeuwige Woord dat mens werd. Hij staat een soort combinatie voor van pneuma-christologie en Woord-christologie ⁸⁾. Beide 'modellen' hebben hun zin. Het eerste model leert ons dat de Geest eerst is. Hij werkte al in Israël en in de geschiedenis. En als deze Geest is Hij in Jezus present. Jezus is 'een nieuwe daad van de Geest'. Doordat de Geest op Jezus rust, is Hij de zoon van God. Het tweede model leert ons: in zijn volmaakte gehoorzaamheid (door de Geest) is Jezus de representatie van God, de ware God in ons midden.

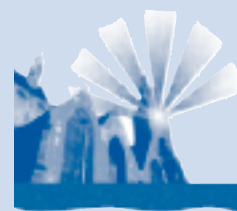
Dr. A.N. Hendriks is emeritus-predikant van de Gereformeerde Kerk te Amersfoort-Centrum

noten:

- 1) Vgl. A.N. Hendriks, 'Pleidooi van dr. Jan Veenhof', in *Nader Bekeken*, jrg. 13 nr 2, p.51.
- 2) Vgl. Jan Veenhof, *Vrij gereformeerd*, Kampen 2005, p.293. Wel tekent Veenhof daarbij aan dat hij er niet voor is de pneuma-christologie tot het een en al te maken.
- 3) Vgl. J.P. Versteeg, Christus en de Geest', in: J. Veenhof e.a., *Op het spoor van de Geest*. Kampen 1978, p.17v.
- 4) In 1965 vraagt H. Berkhof nog 'of een radicale terugkeer naar een pneumatische christologie niet meer recht zou doen wedervaren aan de bijbelse boodschap', zie H. Berkhof, *De leer van de Heilige Geest*, Nijkerk 1965, p.22.
- 5) H. Berkhof, *Christelijk geloof*, Nijkerk (1973), p.344.
- 6) G.D.J. Dingemans, *De stem van de Roepende. Pneuma-theologie*, Kampen (2000), p/505.
- 7) G.D.J. Dingemans, a.w.p.542.
- 8) A. van de Beek, *De Adem van God*, Nijkerk (1987), p. 156v.

Volgende week hierover meer

Kerkplanting in Amstelveen

van binnen
naar buiten

Een 'gewone' gereformeerde kerk kan zomaar een 'moederkerk' worden. Op 28 november 2004 werd in een kerkdienst in de Tituskapel te Amsterdam-Zuid/West een aantal gemeenteleden plus een predikant 'uitgezonden' naar Amstelveen. Diezelfde avond markeerde een startdienst in een congrescentrum midden in het centrum van Amstelveen het begin van de Stadshartkerk, een herplantingsproject van een plaatselijke Gereformeerde Kerk (vrijgemaakt). Een opmerkelijke stap van een kleine gemeente.

T. Meedendorp en
T. Vreugdenhil ■

Diepe overtuiging

De poging om een kerk te herplanten werd en wordt ingegeven door drie diepe overtuigingen, die na een bezinningsproces tot stand gekomen waren:

- dat de kerk in Amstelveen in een bestaanscrisis raakte, is een samenspel van diverse factoren, maar kon ten diepste gebeuren omdat een kleine christelijke gemeente naar vorm en inhoud onvoldoende 'boodschap had' aan Amstelveen, een stad waar al decennia amper drie procent van de bevolking met enige regelmaat een kerk bezoekt.
- 'boodschap hebben' aan Amstelveen is geen techniek of marketingstrategie, maar heeft de vorm van een leerproces, waarin een gemeente - met vallen (door onszelf) en opstaan (door God) - wil leren wat geestelijke vernieuwing betekent: vernieuwing die zich uitstrekt naar al onze vormen en naar onze gehele geloofsinhoud. We geloven dat als de bijbel over vernieuwing spreekt, het niet voor niets steeds gaat over het menselijk hart. In onze cultuur vertalen we dat als het ontvangen van een nieuwe identiteit.
- het moet mogelijk zijn om een nieuwe start te maken en allerlei dingen anders te doen (vanwege factor a en b) en ondertussen een plek in te nemen binnen het kerkverband van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt).

Amstelveen en het land

Kerken van allerlei denominaties hebben (al dan niet terecht) de naam niet erg open te staan voor geestelijke vernieuwing en geestelijke vernieuwingsbewegingen maken zich nogal eens schuldig aan het kritiseren van de gevestigde kerk. Ook veel discussies binnen de

GKV vertonen trekken van deze tegenstelling. Wij willen in Amstelveen aan die tegenstelling niet meedoen, sterker nog: we geloven niet in dit model van tegenstellingen. Wij denken als we de bijbel lezen en toepassen dat juist de kerk zich zou moeten willen vernieuwen en dat geestelijke vernieuwing zich geen betere kaders kan wensen dan die van de plaatselijke en de bovenplaatselijke kerk (classis, synode, kerkverband). We hebben liefde opgevat voor onze stad en het maakt ons onrustig als we het grote tekort aan kerkelijke presentie waarnemen. We zijn er blij mee dat we velen binnen en buiten Amstelveen hoop mogen geven door biddend en werkend een route af te leggen en telkens uit te kunnen leggen dat we met wat we voor Amstelveen doen, tegelijk een bijdrage willen leveren aan de kerkelijke bezinning. We dromen van een vitale gereformeerde missionaire beweging in tal van plaatselijke kerken.

Het kleine kerkzijn

Jarenlang behoorde de kerk van Amstelveen tot de (nog altijd vrij grote!) groep van 'hele kleine' kerken, kerken met minder dan 100 leden. Met een ruimhartige financiële ondersteuning door zusterkerken, het aangaan van combinaties met buurgemeenten (eerst Hoofddorp, later Mijdrecht) en de hulp van vele predikanten elders uit het land (voorgaan in erediensten) was het lange tijd mogelijk om de gemeente op de been te houden. Onbewust was er door al die hulpvaardigheid ook een zekere gemakzucht in de gemeente geslopen: er werden voor de geleverde diensten geen tegenprestaties verlangd. Er hoefde geen beleid te worden gemaakt om tot 'groei' te komen. Dat betekent overigens niet dat er in Amstelveen niet jarenlang oprecht om groei gebeden is. De oprechte gebeden en verlangens van binnen en de kerkelijke hulpverlening van buiten waren echter

niet in staat om een duidelijk verband te leggen met wat we in de bijbel lezen over persoonlijk en gemeenschappelijk geloof: over rendement, vrucht dragen, woekeren met talenten, winst maken.

Herplanting

Een nieuwe fase brak aan toen er door de beide Amsterdamse zusterkerken plannen werden gemaakt om te komen tot gemeentestichting in twee Amsterdamse wijken waar nauwelijks een kerk te vinden was. Gemeentestichting is een concept dat aan de bovenstaande 'open eindjes' een natuurlijke invulling geeft: niet alleen wordt er veel gebeden en ruimhartig financiële steun gegeven, er moet ook nagedacht worden. Er worden plannen gemaakt, met daarbij concrete doelstellingen. Dat is niet typisch Amsterdams. Het is bijbels - denk alleen al aan de uitspraak van Jezus over het berekenen van de kosten bij de bouw van een toren - en praktisch: het deputaatschap Aanvullende Steunverlening Evangelisatie (ASE) vraagt van alle missionaire projecten om een jaarlijkse doeleffect-rapportage. De gezamenlijke kerken hebben er recht op om te weten hoe hun fondsen worden besteed en mogen kritische vragen stellen over rendement en aanpak. Maar waarom durven we dat pas als er sprake is van een nieuwe gemeente? De vraag of dit bijbelse model van kerkplanting ook zou kunnen worden toegepast op een bestaande kerk die dreigde te verkwijnen, is welbeschouwd niet meer dan logisch. Zo kwam het tot een beleidsplan om Amstelveen op weg te helpen in een situatie van 'herplanting'. Herplanting is een term die aan wil sluiten bij het bijbelse spraakgebruik (kerken 'maak' je niet, zegt Paulus al, want God geeft de groei) en is in een beeld het best te vergelijken met wat een 'doorstart' is voor een failliet bedrijf. Er is zeker sprake van continuïteit (de kerk is niet opgeheven), maar het faillissement is niet voor niets tot stand gekomen: er zullen ingrijpende wijzigingen in beleid moeten worden genomen en vaak betekent een doorstart ook een (aanvankelijke) versobering.

Schipbreuk

Alleen het allernoodzakelijkste kan mee. In het onlangs verschenen boekje *En de wind stak op!* gebruikt de Leidse hoogleraar Henk de Roest een beeld uit Handelingen 27. Daar is grote paniek omdat er schipbreuk dreigt, maar Paulus bemoedigt de opvarenden: 'niemand van ons zal omkomen, alleen het schip zal vergaan.' (Hand. 27:22) Zo voelden we ons in Amstelveen: ons schip was onze oude kerk. Dat schip leed schipbreuk, een uitermate pijnlijke aangelegenheid! Schipbreuk lijden wens je niemand toe. Broeders en zusters uit het land die hebben meegemaakt hoe hun kerk moest worden opgeheven, weten waarover we het hebben. Tegelijk zijn we niet verdrongen. We

spoelden aan, verzamelden spullen van het oude schip, troffen ook nieuwe materialen aan en zelfs mensen die al op het eiland waren en graag mee wilden op een nieuwe reis.

Toen zijn we enthousiast gaan zagen en timmeren om opnieuw een zeewaardig schip te krijgen. Op één punt gaat het beeld mank: kerk-zijn is niet het jarenlang timmeren aan een schip om dan pas uit te varen. Kerk-zijn kan alleen door op reis te gaan, geleid door God. Onderweg moet het vlot dan worden omgezet in iets stabielers. Deze beeldspraak treft precies het proces dat wij de afgelopen 16 maanden hebben doorgemaakt en we danken God voor de manier waarop Hij ons tot nu toe heeft voorzien van al het nodige, vooral van wind in de zeilen.

Inclusieve diensten

Veel energie besteden we aan het wekelijks aanbieden van een kerkdienst als ontmoeting met God. Dat blijft het doel, ook als de setting een congrescentrum is en de vormen niet in alles overeenkomen met wat in Nederlandse zusterkerken gebruikelijk is. Ieder heeft zijn of haar persoonlijke mening als het gaat om stijlen van muziek en prediking. Dat wij 'anders' zijn, zegt op zichzelf niets. De sleutel om te verstaan wat we doen ligt in de 'inclusiviteit' die wij nastreven. Inclusief betekent letterlijk: iedereen hoort erbij. Het gelovige gemeentelid, de ongelovige bezoeker en vele variaties daartussenin. En die verschillende mensen mogen we elke zondag begroeten. Een inclusieve manier van God prijzen en aanbidden wil bemoedigend zijn voor de gelovige en uitdagend/stimulerend voor de niet-gelovige. Een inclusieve manier van het verkondigen van Gods Woord wil laten zien dat elke luisteraar (gelovig of niet) slechter is dan hij zelf ergens al vermoedde en tegelijk veel meer door God geliefd dan iemand had kunnen dromen. Gelovigen en ongelovigen hebben veel meer met elkaar gemeen dan wel eens wordt gedacht: ze delen dezelfde cultuur, ze delen vele vragen, ze delen een verlangen naar antwoorden. Een inclusieve manier van gastvrijheid is: we vinden het altijd verheugend en nooit vanzelfsprekend dat iemand aanwezig is, of we hem/haar nu kennen of voor het eerst tegenkomen. Dit betekent niet dat het voor ons weinig verschil maakt of iemand gelooft of niet, integendeel. Elke week staat Jezus Christus centraal als de weg tot God, de enige waarheid en het leven in eigen persoon. Zo'n boodschap is al dermate confronterend voor ons allemaal, dat we niet ook nog eens onnodige drempels hoeven aan te brengen in vormen of onderlinge omgang. Mensen merken dat de keuze om je leven aan Christus te wijden de grootste beslissing is die een mens kan nemen, en toen enkele weken geleden enkele mensen voor het eerst die stap zetten (door doop en belijdenis) werd dat besef bij alle aanwezigen (opnieuw: gelovig en ongelovig) nog eens verdiept.

Huiskringen

Zoals vliegtuigen - en die vliegen nogal eens over Amstelveen! - twee vleugels hebben om goed te kunnen vliegen, hebben kerken niet genoeg aan één vleugel: de kerkdienst. Om goed te kunnen functioneren is een tweede vleugel nodig: de doordeweekse samenkomst in kleiner verband. Zoals gezegd bracht de 'doorstart' een aanvankelijke versobering met zich mee. Er werd begonnen met een wekelijkse kerkdienst. Dit had tot gevolg dat ieder die zich betrokken voelde bij de Stadshartkerk ging verlangen naar meer ontmoeting en onderlinge betrokkenheid. Via maandelijkse visieavonden is er in 2005 stapje voor stapje gewerkt aan het opzetten van huiskringen. En sinds februari 2006 functioneren er vijf huiskringen in de Stadshartkerk.

Wat is nu het bijzondere aan huiskringen en waarom is er voor dit model gekozen in het herplantingsproces? Huiskringen zijn groepen van minimaal 6 en maximaal 12 personen die onder leiding van een kringleider één keer in de twee weken bij elkaar komen. Tijdens de bijeenkomsten wordt er met elkaar meegeleefd, voor elkaar gebeden, bijbelstudie gedaan. Zo helpen mensen elkaar te groeien in hun relatie met God, met andere christenen en met niet-christenen. De huissamenkomsten uit Handelingen 2 dienen als voorbeeld voor wat wij voor ogen hebben met huiskringen. Op deze manier komt wat in de bijbel gezegd wordt over onderling pastoraat en het priesterschap van alle gelovigen goed tot zijn recht. Dit kan alleen werkelijkheid worden wanneer ook in deze huiskringen Jezus Christus centraal staat en wanneer (net als in de kerkdienst) de ontmoeting met Hem bestaat in de ontdekking dat het er slechter met je voorstaat dan je dacht, maar dat je tegelijk meer geliefd bent dan je durfde te dromen. Deze ontdekking biedt ruimte om elkaar te bemoedigen, te corrigeren, te onderwijzen en nieuwe leden (christen, beginnend christen en zoekers) te ontvangen op de kring. Op deze manier proberen we de huiskringen zo open en inclusief mogelijk te houden. Er is plek voor verschillende generaties, verschillende karakters én verschillende posities op de weg van het geloof.

Praktijk

Praktisch werkt dit als volgt. We stimuleren mensen die belangstelling hebben voor het christelijk geloof om eerst een Alphacursus te gaan volgen. Daarna kan een korte verdiepende cursus gevolgd worden waarin mensen zowel meer leren over het christelijk geloof als kennis maken met de Stadshartkerk. Dan volgt zo snel mogelijk plaatsing op een huiskring. Dit heeft twee voordelen:

- beginnende christenen maken al snel en op een natuurlijke manier onderdeel uit van de christelijke gemeenschap en groeien op die

manier in hun geloof.

-christenen die al langer bekend zijn met het geloof worden uitgedaagd hun geloof te delen en uit te leggen. Zij ontdekken langs die weg dat ook hun eigen relatie met God niet vanzelfsprekend is, en vooral hoezeer iedere gelovige leeft van Gods genade.

Bovendien beperkt een gedifferentieerde groep het risico van interne kerktaal en discussies, verschijnselen die op zoveel plaatsen een belemmering vormen voor groei. Dit alles vraagt een intensieve én blijvende toerusting en coaching van kringleiders en een zorgvuldige aansturing van groepsprocessen. Onderdeel van het proces is dat kringen in een periode van 2 à 3 jaar veranderen van samenstelling, groeien en splitsen.

Hoewel er in veel zusterkerken ook gewerkt wordt met groeigroepen, miniwijken, huiskringen of wat voor naam je er ook aan wilt geven, is er dit grote verschil dat de Stadshartkerk niet een kerk wil zijn die óók kleine groepen heeft (naast alle andere verenigingen en verbanden) maar een kerk van kleine groepen is. Als je lid wordt, is het vanzelfsprekend dat je ook onderdeel uit maakt van een kleine groep omdat dit dé groeiplek is voor christenen voor hun relatie met God en anderen. Dit vraagt commitment van mensen. Dat is praktisch ook mogelijk, omdat er naast de huiskring geen andere verbanden en vergaderingen zijn waar mensen bewust of onbewust verwacht worden. Zo ontstaat ruimte om naast gemeentelid ook gezinslid te zijn en te participeren in vrijwilligerswerk en/of sport, om ook op deze manier contact te houden met zowel christenen als niet-christenen.

Slot

We merken dat er veel belangstelling is voor wat we doen, ook vanuit ons eigen kerkverband. Tegelijk horen we nogal eens dat wat in Amstelveen kan, elders niet haalbaar of niet nodig is. Dat vragen we ons af. Niet elke gemeente hoeft meteen in een congrescentrum te gaan zitten of een proces van herplanting door te maken. Wel staat elke kerk vandaag in de Nederlandse cultuur voor de roeping om 'inclusief' kerk te zijn: het evangelie te brengen aan alle inwoners van een stad of dorp. Zelfs in de meest christelijke steden en dorpen is het aantal niet-christenen altijd nog groot genoeg. Wij geloven, geïnspireerd door het Nieuwe Testament, dat dit geen 'heilige plicht' is, maar een wezenlijk en natuurlijk onderdeel van een christelijke gemeente. In Amstelveen ontdekken we dagelijks welke vreugde het met zich meebrengt om op die manier kerk te zijn en die blijdschap wensen we veel zusterkerken (bestaande en nieuw te planten) toe.

Theodoor Meedendorp is coördinator en Tim Vreugdenhil is predikant van de Stadshartkerk van Amstelveen

Meer informatie is beschikbaar via de website www.stadshartkerk.nl

Lied 98: Verblijdt u in de Heer te allen tijd!

lied van de week

Verblijdt u in de Here te allen tijde! Wederom zal ik zeggen: Verblijdt u! Uw vriendelijkheid zij alle mensen bekend. De Here is nabij. Weest in geen ding bezorgd, maar laten bij alles uw wensen door gebed en smeking met dankzegging bekend worden bij God. Gij zijt uw land goedgunstig geweest, o HERE, in het lot van Jakob hebt Gij een keer gebracht.

A. de Heer-de Jong ■

Vreugde en blijdschap zijn begrippen die in Paulus' brief aan de gemeente van Filippi regelmatig terugkomen. Deze gevoelens en uitingen staan steeds in het teken van het geloof, de gezindheid van Christus en de voortgang van de blijde boodschap. Op een aantal plaatsen roept Paulus expliciet op tot blijdschap: 'Verblijdt u...' (2:18, 3:1 en 4:4). Van deze drie oproepen is de laatste het bekendst: 'Verblijdt u in de Here te allen tijde! Wederom zal ik zeggen: Verblijdt u!'. Bij deze tekst schreef Willem Barnard het lied 'Verblijdt u in de Heer te allen tijd'. Het staat op het rooster voor zondag 23 april, de zondag ná Pasen. 'Verblijdt u in de Heer te allen tijd', lied 98 uit het Liedboek, is een bijbellied bij Fil. 4:4-7. Het bestaat uit drie coupletten:

1 vs. 4

2 vs. 6a

3 vs. 6b-7

Wie de tweede strofe goed leest zal in de derde en vierde regel wellicht nog een andere bijbelplaats herkennen. De woorden 'Want Hij brengt in uw ballingschap een keer; zijn land, zijn erf, zijn stad heeft Hij gezegend' zijn ontleend aan Psalm 85: 'Gij zijt uw land goedgunstig geweest, o HERE, in het lot van Jakob hebt Gij een keer gebracht'.

Het gaat hier niet zomaar om de koppeling van een mooi psalmcitaat aan een mooie nieuwtestamentische tekst. Barnard schreef het lied namelijk als 'introituslied' voor de derde zondag van de Adventstijd. Het vaste openingsgezag voor die zondag - de introitus - was (en is) sinds eeuwen Filippenzen 4:4-6 gevolgd door Psalm 85:2:

Verblijdt u in de Here te allen tijde! Wederom zal ik zeggen: Verblijdt u! Uw vriendelijkheid zij alle mensen bekend. De Here is nabij. Weest in geen ding bezorgd, maar laten bij alles uw wensen door gebed en smeking met dankzegging bekend worden bij God. Gij zijt uw land goedgunstig geweest, o HERE, in het lot van Jakob hebt Gij een keer gebracht.

Naar het Latijnse beginwoord heet deze zondag dan ook wel 'Gaudete'. Bij de schriftlezingen kwam de tekst weer terug, nu inclusief vers 7 (en zonder Psalm 85). Behalve deze lezing werd ook Jesaja 35 gelezen - de woestijn zal bloeien als een roos - en Johannes 1:19-28 - Johannes de Doper noemt zichzelf 'de stem van een die roept in de woestijn: maakt recht de weg des Heren...'. Het is duidelijk dat Barnard bij zijn lied - dat ontstond rond 1960 - gebruik maakte van de NBG-vertaling van 1951.

Herhalingen

De strofen van 'Verblijdt u in de Heer te allen tijd' bestaan uit 4 regels. De eerste en derde regel bestaan uit vier en de tweede en vierde uit elf syllaben. Regel 1 en 3 rijmen op elkaar met staand rijm, terwijl r. 2 en 4 ook rijmen maar dan met vrouwelijk rijm (en dat leidt hier tot de extra lettergreep). Het is de moeite waard om de tekst niet gelijk te gaan zingen, maar hem eerst eens hardop te lezen. In het eerste couplet vallen dan gelijk een aantal dingen op. Allereerst de vele ij-klanken: Verblijdt u - tijd - nabij - Hij - bevrijdt. Vervolgens ook de herhalingen: 'Verblijdt u' - 'Dat zeg ik u' - 'De Heer is zeer nabij'.

Herhalingen komen ook verderop in het lied voor, bijvoorbeeld in r. 1 en 2 van het tweede couplet. Ook de vierde regel biedt een herhaling: 'zijn land, zijn erf, zijn stad...' In r. 4 van het laatste couplet kun je eveneens bijna van een herhaling spreken: '[Hij die uw harten in zijn hoede heeft]. is goed, is God...'. Als je het woord 'herhaling' hier niet in de mond durft nemen, noem het dan inhoudelijk rijm (want: God is immers goed). Bovendien is er ook nog sprake van beginrijm - '...is goed, is God. Gij moet in Hem geloven (in afwisseling met 'Hij die uw harten in zijn hoede heeft/is goed, is God, Gij moet in Hem geloven'), en binnenrijm: 'is goed... gij moet...).

De uitbundigheid van het lied in het algemeen

en de herhalingen in het bijzonder komen niet uit de lucht vallen; Paulus reikt ze aan, in zijn bewoordingen, en vooral door direct op zijn eerste oproep 'Verblijdt u' nogmaals te zeggen: 'Verblijdt u'.

Het zijn vooral de tekstherhalingen die in de eerste strofe een grote bewegelijkheid creëren. Ze bouwen een spanningsboog op, zorgen voor een vitaliteit, een bewegendheid die uiteindelijk uitmondt in de woorden '... en Hij bevrijdt u'. Daarmee staat de kern van het lied: 'Verblijdt u, Hij is nabij, Hij bevrijdt u.'

De twee overige coupletten kunnen zo naast dit eerste worden gelegd: 'Verblijdt u' uit strofe 1 wordt in strofe 2 'Weest niet bezorgd, maar...' en 'Dankt God' in 3. 'Hij bevrijdt u' uit 1 wordt in 2 'Hij brengt in uw ballingschap een keer' en 'Hij is goed, Hij is God' in strofe 3.

Melodie

De melodie bij Barnards tekst werd geschreven door Frits Mehrstens, een componist met wie Barnard veel samenwerkte. In het Compendium bij het Liedboek schrijft Mehrstens: *'De tekst maakte op mij direct een grote indruk. Ik ervoer daarin een Paulus, die - zelf overweldigd - ook in zijn prediking dermate ge-pneuma-tiseerd kon raken, dat hij - wéér overweldigd - de grandiositeit van de Boodschap eerst bisseerde om daarna te articuleren: 'Verblijdt u'. Deze emotionaliteit, dit struikelen over eigen woorden [...] werd door Barnard structureel vastgelegd'*. Mehrstens zag kans deze indruk van Barnards tekst ook in de melodie te leggen.

De melodie begint met een afgerond geheel: r. 1 begint én eindigt op de g, de thuisbasis van de melodie (het lied staat in g-dorisch); het zou een zelfstandig wijsje kunnen zijn. Maar dat is het niet; vanuit de rust van die eerste regel komt opeens een nieuwe beweging op, r. 2, enigszins onverwacht beginnend op c2. De tekst 'Dat zeg ik u' wordt gemarkeerd door een melodisch accent op de beide woordjes 'dat' en een ritmische herhaling (op elk 'Dat zeg ik u' drie kwartnoten en een halve noot). De regel mondt uit in 'Verblijdt u', als een uitroep getoonzet. Het 'Verblijdt u' aan het begin van r. 3 ligt eveneens hoog, maar vervolgens daalt de melodie af en r. 4 begint laag, met twee kwartsprongen - d-g//f-bes - Tenslotte volgt de afsluiting: 'en Hij bevrijdt u', met een fraaie wending en een melodisch accent op 'Hij'. De tekst bij dit melodisch accent is overigens in elk couplet gelijk: '...en Hij bevrijdt u' (1), '...heeft Hij gezegend' (2) '...en in Hem geloven' (3). Mehrstens creëerde een krachtige, feestelijke en sprekende melodie. Het tempo moet niet te laag liggen (maar zorg er wel voor dat het niet tot een jachtige boel verwordt). Bij het aanleren van de melodie is vooral het ritmisch verloop belangrijk. Er worden slechts twee notenwaarden gebruikt maar er is een onregelmatige afwisseling van twee- en driedeligheid. Let dus op dat elke halve noot ook echt een halve is en

geen verkapte drietelsnoot (vooral bij de overgang van de regels).

Gebruik

Zoals hierboven al werd gezegd: Barnard schreef het lied voor zondag Gaudete, de derde zondag van de Adventstijd. Op dat moment gezongen biedt het lied een visioen van de vreugde die de komst van de Messias zal brengen. Het lied staat nu op het Lied van de Weekrooster voor de zondag na Pasen. Ook in de Paastijd past dit lied goed. Christus is gekomen, hij heeft in onze ballingschap een keer gebracht want hij nam de gestalte van een dienstknecht aan, was gehoorzaam tot de dood, en werd uiteindelijk door God verhoogd (Fil. 2:5-11). Er is alle reden om ook in de weken na Pasen elkaar toe te zingen: 'Verblijdt u'. Pasen is immers het feest van 'Hij is nabij en Hij bevrijdt u'.

Mevrouw A. de Heer is musicus en publicist liturgie en (kerk)muziek. Zij verzorgt voor de deputaatschappen 'Eredienst' en 'Kerkmuziek' het 'Steunpunt Liturgie'.

Hulp- en advieslijn van dit Koningskind

Bereikbaar op werkdagen van 9.30 - 12.30 uur
Nieuw: Nu ook op dinsdagavond van 19.00 - 21.00 uur

Voor informatie en advies (ook voor ambtsdragers!)
Voor ondersteuning of het aanvragen
van hulp bij vragen rond beperkingen.

dit Koningskind is een vereniging voor mensen met een lichamelijke, zintuiglijke, verstandelijke en/of sociale handicap, hun ouders en verwanten. Het avondsprekuur is mede mogelijk dankzij een subsidie van het Fonds verstandelijk gehandicapten.

Voor meer info over dit koningskind kijk op www.ditkoningskind.nl

Verschenen:

HANDBOEK GKV 2006

Met jaaroverzicht van
2005 door ds J.H. Kuiper

€ 10,⁹⁵

Verkrijgbaar bij de boekhandel
of bestel via internet: www.gkvhandboek.nl

Nederlandse Stichting "Verpleegkundigen voor Israël"

Ook uw steun is nodig!

De V.V.I. stelt zich ten doel:
Israël helpen met de verpleging
van alle bevolkingsgroepen,
ongeacht afkomst en overtuiging.

Verpleegkundige Hulp
discrimineert niet...

Giften graag op giro 3885840

t.n.v. Penn. VVI, Postbus 476,

3440 AL Woerden

Int.: Secretariaat tel 010-4137951

email: adm.vvi@tiscali.nl

Ook bemiddeling bij uitzending vrijwilligers

Geef u óm Israël, geef dan vóór Israël

OPNIEUW VERKRIJGBAAR: DOOPKAARTEN

met passende bijbelteksten
in luxe uitvoering

Verkrijgbaar bij:
Scholma Druk, Postbus 7, 9780 AA Bedum
tel. 050 3013636,
email: secretariaat@scholma.nl

ik heb u
bij uw naam
geroepen
gij zijt mijn